

Halfdan Wiik

**Foredrag under seminaret «Klimavalg 2013»
Universitetet i Nordland 28. nov. 2012**

Klimakampen dreier seg om solidaritet og rettferdighet mellom generasjonene. Min egen generasjon har gjennom livet nytt godt av en enestående materiell vekst og velstand. Problemet er: Det har en regning, i form av store systemfeil og forurensinger. Den regninga kan vi ikke stikke av og overlate til våre barnebarn. Vi er da skikkelige folk!

Et kjent sitat av Henry Ford: "Failure is simply the opportunity to begin again, this time more intelligently."

For meg representerer dette en type pågangsmot som er absolutt nødvendig, ikke bare for den som ville skape verdens første masseproduserte folkebil, T-forden, men for alle oss som i dag ser at vår fossilfyrte økonomi og livsform er i ferd med å bli en felle.

Hva vil jeg trekke fram, og legge vekt på her, er tre begreper, som for meg er sentrale: Klimaaltvoret, den etiske respons, og den handlingsorienterte optimisme.

Det fins flere måter å tenke på hvor alvorlig situasjonen er. Vi kan ikke ta sjansen på at orkanen Sandy ikke har noe med den globale oppvarmingen å gjøre, sa Michael Bloomberg, ordfører i New York. Selv om vi ikke er sikre.

Samtidig er det nødvendig å slå fast at det er mye vi vet og har sikre kunnskaper om.

Vi vet at gjennomsnittstemperaturen på jorda nå stiger raskt, med omtrent 0,16 grader hvert tiår. Vi vet også at dette hovedsakelig skjer fordi menneskeheten de siste par hundre år, og særlig de siste 50, har begynt å brenne enorme mengder kull, olje og naturgass.

Dagens forbruk tilsvarer å brenne et basseng av olympisk størrelse fylt med olje hvert sekund. Noen tror vi kan gjøre dette ustraffet. 99.83 av alle forskningsartikler siden 1995 konkluderer annerledes.

En ubehagelig sannhet, som mange kanskje ikke er klar over, er at mye av den CO₂ vi slipper ut, blir værende i atmosfæren i flere hundre år. Selv etter tusen år er 20 prosent igjen.

Det vi ikke veit, er hvor dette vil ende. Business-as-usual-scenariet kan bety 4, 5 eller 6 grader høyere temperatur om 100 år. Veldig få tør å tenke på hva det innebærer, bl.a. når det gjelder havnivåstigning. Og hva skjer med næringskjedene i et hav som blir surere når stadig mer CO₂ absorberes?

Det er en påkjenning med all denne negativ informasjonen. Men som voksne folk, og som foresatte, er vi simpelt hen nødt å forholde oss til klimaaltvoret.

World Energy Outlook 2012, fra IEA, har i det siste fått mye oppmerksomhet. Her hevdes det at verden fram til 2050 ikke kan slippe ut mer enn 900 Gigatonn CO₂ – hvis vi skal ha en rimelig sjanse for å begrense global oppvarming til to grader.

Andre forskergrupper er kommet til lavere tall. Men om vi holder oss til IEA, betyr det i snitt mindre enn 30 Gt per år. Fordelt på de rundt 7 milliardene vi nå er på jorda, tilsvarer det en årskvote på ca.

4.5 tonn CO2 per person. Det er langt under halvparten av det en gjennomsnitts nordmann slipper ut i dag.

Fakta har makta, sa miljøvernministeren på ZERO-konferansen forrige uke. Det er et godt slagord. Det er harde fakta som dette, 4.5 tonn per år, i snitt over en 40-årsperiode, som er målestokken for en etisk ansvarlig tilnærming til klimaproblemet. Norge og nordmenn er en del av løsningen når våre utslipp kommer under dette bærekraftige nivå, ikke før.

Regnestykket er dårlig nytt for oljeselskapene, og for land som har gjort sin velstand avhengig av dem og deres børsverdi, dvs. av at togradersmålet reint faktisk ikke blir nådd.

Går vi noen tiår tilbake, mente mange at oljemangel ville bli et stort problem. I dag veit vi at problemet er det motsatte: Det er for mye. Verdens påviste fossilressurser er allerede flere ganger større enn det som kan brennes – hvis vi ikke har tenkt å svi av halve kloden.

Ser vi på de omstridte tjæresandressursene i Alberta, der Statoil er tungt inne, er de alene beregnet til å inneholde 240 GT CO2.

I et intervju i Dag og Tid nylig blei Statoils klimadirektør konfrontert med disse regnestykkene. Det blei for vanskelig for henne Hun slo fast at for investorer i Statoil er ikke perspektivet de neste hundre åra, ikke de neste tretti-førti åra heller. Det er mye kortere, sa hun.

Tydligere kan det egentlig ikke sies at situasjonen krever store mentale omstillinger. Det er selvfølgelig krevende. Som Klatremus i Hakkebakkeskogen sier: Det er vanskelig å venne seg til en vane man ikke har fra før.

Men når reven kunne, så kan både Helge Lund og Jens Stoltenberg. De trenger bare litt hjelp. Dvs et vedvarende og økende press – nedenfra. Fra forskere, studenter og andre opplyste mennesker, fra foreldre og besteforeldre som er veldig tydelige i våre krav, og veldig bevisst på våre verdier.

Grunnlovens paragraf 110 b, vedtatt av Stortinget i 1992, burde vi lære oss utenat: «Enhver har Ret til et Milieu som sikrer Sundhed og til en Natur hvis Produktionsævne og Mangfold bevares. Naturens Ressourcer skulle disponeres ud fra en langsiktig og alsidig Betragtning, der ivaretager denne Ret ogsaa for Efterslægten.»

Det betyr: Våre politikere er betrodd ansvaret for å beskytte rettighetene til de unge og ufødte, de forsvarsløse og naturen. Dette må de utfordres på, uopphørlig!

For to dager siden begynte de internasjonale klimaforhandlingene i Doha. De attende i rekka. Hva vi kan vente av dem, er uklart. Resultatet av de første 17 er jo ikke særlig imponerende.

Det som skjer i disse forhandlingene, fritar uansett ikke Norge og andre nasjoner fra å ta et sjølsten-dig ansvar.

Besteforeldeaksjonen har derfor tatt initiativ til en kampanje vi har kalt «Klimavalg 2013». Per i dag er 39 ulike organisasjoner og foreninger med og har stilt seg bak en rekke konkrete politiske krav.

Først: Vi krever kutt i norske utslipp i tråd med FNs anbefalinger! Det betyr 25-40 % innen 2020, sammenlignet med 1990-nivå. Klimameldingens kutt mål er alt for svake, maks 10 prosent, trolig mindre.

Derneft: Vi krever klimarettferdighet og vilje til å ta et historisk ansvar! For å få til en global avtale må land som Norge gå foran med utslippskutt hjemme, og samtidig bidra finansielt til utbygging av fornybar energi for fattigdomsbekjempelse.

For det tredje: Investerings tempoet i oljeindustrien må reduseres! Norske politikere og norske selskaper må ta sin del av det globale ansvar. Hvem skal ta rev i seila, om ikke også vi? Kineserne, ghaneerne, venezulanerne?

Sist, men ikke minst: Folket må få mulighet til å bli en del av løsningen! Norske politikere må gjøre det enklere og mer lettvtint å være miljøvennlig, etter modell fra elbil-satsingen. Det må legges langt mer penger på bordet til utbygging av jernbane og lav-energi kollektivtrafikk.

Flere barne- og ungdomsorganisasjoner, hele miljøbevegelsen, vitenskapelige foreninger, kvinneorganisasjoner og utviklingsorganisasjoner er med på dette. Noen, men foreløpig for få fagforeninger, og et stort antall kristne og kirkelige organisasjoner.

En av siste som meldte seg på, var FriBU – Frikirkens barn og unge, med over 10 000 medlemmer. «Vi har blitt med i Klimavalg 2013 for å vise at vi ønsker å stå sammen med flere organisasjoner for å sette klimapolitikk på dagsorden», sier daglig leder i FriBU, Eli Dorthea Taunton. «Som kristne har vi fått til oppdrag å arbeide for menneskeverd og fremtidshåp for de unge. I dagens situasjon er dette utenkelig uten at vi har en bærekraftig klimapolitikk. Dessuten er vi opptatt av en rettferdig fordeling av godene og bekjempelse av fattigdom. Og vi veit jo hvem som rammes hardest av global oppvarming.»

Det er kloke ord. I hvilken grad kampanjen makter å sette et preg på stortingsvalget neste år, er selvfølgelig usikkert. Men dette en verdikamp, og vi må se lengre fram.

«We have come to the end of oil», fastslo den nigerianske miljø- og menneskerettsaktivisten Nnimmo Bassey da han for noen uker siden var i Bergen for å motta Raftoprisen. «Global warming is a shame for humanity.»

Han etterlyste et nytt økologisk lederskap, en Gandhi og en Churchill for vår tid. Like etter meldte også Raftostiftelsen seg inn i «Klimavalg 2013».

Kanskje ser vi konturene av og begynnelsen på en ny folkebevegelse? Av den typen som så mange ganger i vår historie, har endra og forbedra det norske samfunnet: lekmannsbevegelsen, avholdsbevegelsen, arbeiderbevegelsen. Den nærmeste parallellen er kanskje den brede, folkelige bevegelsen mot atomvåpen på 1950- og 60-tallet, som i løpet av få år vokste til en mektig internasjonal kraft, og som presset både politiske myndigheter og media, over på bevegelsens standpunkt og premisser: all bruk av atomvåpen, og alle planer om å bruke dem er en forbrytelse mot menneskeheten.

En tilsvarende bevegelse kan vi få – og er kanskje det som må til – for å få den snuoperasjonen vi trenger for klima: en allianse mellom lekfolk og intellektuelle, på tvers av politiske skillelinjer, trygg og sterk fordi den er basert på verdier og kunnskap og fordi vi veit: en fossilfri verden er både mulig og nødvendig.

En ny Gandhi og Churchill, sa Bassey. Vi får vår del kan si: Vi trenger en ny Hans Nilsen Hauge!

Da jeg tok initiativ til Besteforeldreaksjonen, var en viktig motivasjon dette: Jeg vil ha et svar når barnebarnet mitt en dag blir stor nok til å spørre: Hva gjorde DU for å hindre klimakatastrofen, bestefar? Tanken her er: Det kan og vil sannsynligvis gå til helvete, men jeg skal i hvert fall gjøre mitt.

I dag mener jeg at det blir feil. Alvor er ikke de samme som pessimisme. All pessimisme er egentlig et svik, mot min Helena og mot alle andre barn. Når det kommer til stykket finnes det bare ett alternativ: Å bekjempe avmaktsfølelsen, å bidra til pågangsmot og en voksende handlingsorientert optimisme.

Vi KAN fortsatt stanse, i det minste begrense de menneskeskapte klimaendringene. Vi har kunnskapen som skal til, og ressursene. Flinke og dedikerte mennesker verden over jobber for saken. Mange tror at en slik «Grüne Wende» som tyskerne kaller det – en grønn snuoperasjon – kan skape en ny livlig økonomi. La oss håpe de har rett, for barna våre trenger også et arbeid å gå til, når klimaproblemet er løst, og oljeindustriens makt er redusert til et nivå det går an å leve med.

Et av våre eldste og mest respekterte medlemmer, Inge Johansen, tidligere rektor NTNU, tidligere leder i forskningsrådet, OG tidligere styreleder i Statoil, sier det slik: «Norge har de beste forutsetninger for å gå i bresjen og satse på ny teknologi og pilotprosjekter innen solenergi, havvindkraft, geovarme m.v. Mye av kompetansen fra offshore- og leverandørindustrien kan brukes her. Men det tar lang tid å bygge opp en industri, så vi må bare komme i gang!»

Et veldig fornuftig sted å begynne, vil også være å gjøre det midlertidige vernet av Lofoten, Vesterålen og Senja om til en varig ordning. Det er en rekke andre gode grunner til å holde disse områdene oljefrie, men det må også være klart at klimakampen ikke kan vinnes hvis vi ikke makter å sette en stopper for den aggressive jakt på de siste oljedråper.